

וְאֶסְבְּבָה אֶת מִזְבְּחֶךָ ה' / תהילים פרק כו

שאול יונתן וינגורט

דוד בונה מזבח לה' מתוך המגפה. מקום המזבח הופך להיות מקום המשכן – בית לה'. דוד הבין את הכל כדי לבנות את המקדש, אך הוא עצמו לא בנה את הבית, והיו לו שונאים רבים שתלו זאת בחטאו. דוד יודע שהוא הלך בתומו, ומהשלמות לא בא החיסרון.

מרכז הפרק ברור: אֶרְחֵץ בְּנִקְיוֹן כַּפַּי, וְאֶסְבְּבָה אֶת מִזְבְּחֶךָ ה'. לְשִׁמְעַע בְּקוֹל תוֹדָה, וּלְסַפֵּר כָּל נִפְלְאוֹתֶיךָ. כל

הפרק בנוי סביב הקריאה הזו, כאשר לפניו יש את מה שדוד שונא: שְׁנֵאתִי קֶהַל מְרַעִים, ולאחריו את מה שדוד אוהב: ה' אֶהְבֵּתִי מֵעוֹן בֵּיתֶךָ. בפתח המזמור מספר דוד: כִּי אֲנִי בְּתַמִּי הִלְכֹתִי, וּבַה' בְּטַחְתִּי לֹא אֶמְעָד. ובסיומו הוא מבקש: וְאֲנִי בְּתַמִּי אֱלֹהִים, פְּדֵנִי וְחַנּוּנִי. רְגְלֵי עֲמָדָה בְּמִישׁוֹר.

בחלק הראשון של המזמור (א-ה. 83 מילים) מבקש דוד: שְׁפָטֵנִי ה', ולדבריו הוא עשה את מה שעשה בתמימות ומתוך ביטחון בה', כִּי אֲנִי בְּתַמִּי הִלְכֹתִי, וּבַה' בְּטַחְתִּי לֹא אֶמְעָד. הוא לא מסתפק בבקשה זו, והוא מבקש עוד: בְּחַנּוּנֵי ה' וְנִסְתֵּי, צְרַפָּה כְּלִיּוֹתִי וְלִבִּי. כפירות לבקשה הוא מציין במה הוא חיובי: כִּי חֲסָדְךָ לִנְגַד עֵינַי, וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּאֵמֶתְךָ, וממה הוא נמנע: לֹא יִשְׁבַּתִּי עִם מְתֵי שׂוֹא, וְעַם נַעֲלָמִים לֹא אָבֹא. שְׁנֵאתִי קֶהַל מְרַעִים, וְעַם רְשָׁעִים לֹא אֲשַׁב.

בחלק השני של המזמור (ח-יב. 33 מילים) מצביע דוד על מה שהוא יעשה כאשר ה' יוציא לאור את משפטו: בְּמַקְהֵלִים אֶבְרָךְ ה'. הוא מספר על עצמו: ה' אֶהְבֵּתִי מֵעוֹן בֵּיתֶךָ, וּמִקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ. וכן: וְאֲנִי בְּתַמִּי אֱלֹהִים. רְגְלֵי עֲמָדָה בְּמִישׁוֹר. ומבקש: אֵל תֶּאֱסֹף עִם חַטָּאִים נַפְשִׁי, וְעַם אֲנָשֵׁי דָמִים חַיִּי. אֲשֶׁר בִּידֵיהֶם זִמָּה, וְיִמְיָנָם מְלָאָה שַׁחַד. וכן: פְּדֵנִי וְחַנּוּנִי.

על איזה מזבח מדבר דוד?

עיון בסיפורים על דוד המלך מראה רק מזבח אחד אליו הוא היה

(א) לְדוֹד

שְׁפָטֵנִי ה',

כִּי אֲנִי בְּתַמִּי הִלְכֹתִי,

וּבַה' בְּטַחְתִּי לֹא אֶמְעָד.

(ב) בְּחַנּוּנֵי ה' וְנִסְתֵּי,

(צְרַפָּה) כְּרַפָּה כְּלִיּוֹתִי וְלִבִּי.

(ג) כִּי חֲסָדְךָ לִנְגַד עֵינַי,

וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּאֵמֶתְךָ.

(ד) לֹא יִשְׁבַּתִּי עִם מְתֵי שׂוֹא,

וְעַם נַעֲלָמִים לֹא אָבֹא.

(ה) שְׁנֵאתִי קֶהַל מְרַעִים,

וְעַם רְשָׁעִים לֹא אֲשַׁב.

(ו) אֶרְחֵץ בְּנִקְיוֹן כַּפַּי,

וְאֶסְבְּבָה אֶת מִזְבְּחֶךָ ה'.

(ז) לְשִׁמְעַע בְּקוֹל תוֹדָה,

וּלְסַפֵּר כָּל נִפְלְאוֹתֶיךָ.

(ח) ה' אהבתי מעון ביתך,

ומקום משכן כבודך.

(ט) אל תאסף עם חטאים נפשי,

ועם אנשי דמים חיי.

(י) אשר בידיהם זמה,

וימינם מלאה שחר.

(יא) ואני בתמי אלה, פדני וחנני.

(יב) רגלי עמדה במישור,

במקהלים אברך ה'.

קשור: המזבח אותו הוא בנה בגורן ארונה.

וכך מסופר (שמו"ב כד, יח"כה): ויבא גד אל דוד ביום ההוא, ויאמר לו: עלה הקם לה' מזבח בגרן (ארניה) ארונה היבסי. ויעל דוד כדבר גד, כאשר צוה ה'. וישקף ארונה וירא את המלך ואת עבדיו עברים עליו, ויצא ארונה וישתחו למלך אפיו ארצה. ויאמר ארונה: מדוע בא אדני המלך אל עבדו? ויאמר דוד: לקנות מעמך את הגרן, לבנות מזבח לה', ותעצר המגפה מעל העם. ויאמר ארונה אל דוד: יקח, ויעל אדני המלך הטוב (בעינו) בעיניו, ראה הבקר לעלה והמרגים וכלי הבקר לעצים. הכל נתן ארונה המלך למלך (ס) ויאמר ארונה אל המלך: ה' אלהיך ירצה. ויאמר המלך אל ארונה: לא, פי קנו אקנה מאותך במקחיר, ולא אעלה לה' אלהי עלות חנם, ויקן דוד את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים. ויכן שם דוד מזבח לה', ויעל עלות ושלמים, ויעתר ה' לארץ, ותעצר המגפה מעל ישראל.

סיפור זה מבאר לנו על איזה מזבח מדובר, אך עדיין המזמור זוקק ביאור: מדוע דוד אומר על עצמו כי אני בתמי הלכתי, ושהוא אוהב את מקום משכן כבודך?

עיון בספר דברי הימים מצביע על מה שקרה עם מקום המזבח שבנה דוד (דבה"א כא, כח"ל. כב, א): בעת ההיא, כראות דוד כי ענהו ה' בגרן ארנן היבוסי ויזבח שם. ומשכן ה' אשר עשה משה במדבר, ומזבח העולה בעת ההיא בכמה בגבעון. ולא יכל דוד ללכת לפניו לדרש אלהים, כי נבעת מפני חרב מלאך ה'. (ס) ויאמר דוד: זה הוא בית ה' האלהים, וזה מזבח לעלה לישראל.

אם כן, אחרי מאות שנים בהם לא היה המשכן במקומו, הכריז דוד, שמקום המזבח יהפוך להיות מקום בית ה'. מעתה, הכין דוד את כל מה שהיה צריך בשביל לבנות מקדש (דה"ב כב, כ"ו): ויאמר דוד לכנוס את הגרים אשר בארץ ישראל, ויעמד חצבים לחצוב אבני גזית לבנות בית האלהים. וברזל לרב למסמרים לדרתות השערים ולמחברות הכין דוד, ונחשת לרב אין משקל. ועצי ארזים לאין מספר, כי הביאו הצידנים והצרים עצי ארזים לרב לדוד. (פ) ויאמר דוד: שלמה בני נער ורה, והבית לבנות לה' להגדיל למעלה לשם ולתפארת לכל הארצות אכינה נא לו, ויכן דוד לרב לפני מותו. ויקרא לשלמה בנו, ויצוהו לבנות בית לה' אלהי ישראל.

מרכז המזמור ברור מעתה, וכן ברור מדוע מדגיש דוד את אהבתו לבית ולמקום המשכן, אך מיהם השונאים שאתם דוד לא ישב? ומפני מה הוא מבקש מה' שישפוט ויבחן אותו?

כדי לענות על שאלה זו נראה שעלינו לראות מה הוביל לבניית המזבח בגורן ארונה, ולהתבונן בכל השנים שעברו מבנין המזבח ועד בניית המקדש על ידי שלמה.

דוד המלך קנה את גורן ארונה ובנה בה מזבח בציוו ה', לאחר שחטא וצווה

לפקוד את העם. גר הנביא פונה אליו ואומר בשם ה' (שמו"ב כד, יג): התבוא לך שבע שנים רעב בארצה, אם שלשה חדשים נסה לפני צריה והוא רדפה, ואם היות שלשת ימים דבר בארצה? עתה דע וראה מה אשיב שלחי דבר. הכרעת דוד היתה על הדבר, וכך נאמר: ויתן ה' דבר בישראל מהבקר ועד מועד, וימת מן העם מדין ועד באר שבע שבועים אלה איש. וישלח ידו המלאך ירושלים לשחתה, וינחם ה' אל הרעה, ויאמר למלאך המשחית בעם: רב, עתה הרף ידה.

כאשר דוד ראה את המלאך המכה בעם, הוא אמר לה': הנה אנכי חטאתי, ואנכי העויתי, ואלה הצאן מה עשו? תהי נא ידה בי ובבית אבי! המגיפה נעצרה. דוד המלך בנה מזבח. אך בלי ספק, שאלה זו היתה שאלה מהדהדת: מדוע על כל העם לסבול בגלל חטאו של דוד?

בלי ספק, שכל ההכנות לבניית הבית, מבלי שדוד התחיל בבנייה, גרמו להרבה דיבורים כנגד דוד. וכפי שמתבטאת הגמרא על הכנסת הארון על ידי שלמה לבית המקדש (שבת ל, א): "באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון". על אף שרש"י מפרש את השנאה לדוד על רקע עוון דוד עם בת שבע, ייתכן שמדובר גם על החטא שהוביל למות רבים מהעם כפי שאמר דוד.

מכל מקום, דוד מסביר לפני מותו מדוע הוא רק הכין את הכל, בלי שיבנה את בית המקדש, ואומר (דבה"א כח, ב"ט): שִׁמְעוּנִי אֲחִי וְעַמִּי, אֲנִי עִם לִבְכֵי לְבָנוֹת בֵּית מְנוּחָה לְאָרוֹן בְּרִית ה', וְלִהְיוֹת רִגְלֵי אֱלֹהֵינוּ, וְהַכִּינוּתִי לְבָנוֹת. וְהָאֱלֹהִים אָמַר לִי לֹא תִבְנֶה בֵּית לְשָׁמַי, כִּי אִישׁ מִלְחָמוֹת אֲתָה וְדַמִּים שָׁפַכְתָּ. וַיִּבְחַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּי מִכָּל בֵּית אָבִי לְהִיּוֹת לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, כִּי בִיהוּדָה בָּחַר לְנָגִיד וּבְבִית יְהוּדָה בֵּית אָבִי, וּבְכַנְנִי אָבִי בִּי רָצָה לְהַמְלִיךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וּמִכָּל בְּנֵי, כִּי רַבִּים בָּנִים נָתַן לִי ה', וַיִּבְחַר בְּשָׁלְמָה בְּנִי לְשֹׁבֵת עַל כֹּסֵא מְלָכוֹת ה' עַל יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר לִי: שְׁלֹמָה בְנִךְ הוּא יִבְנֶה בֵּיתִי וְחִצְרוֹתַי, כִּי בְחַרְתִּי בּוֹ לִי לְבֵן וְאֲנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב. וְהַכִּינוּתִי אֶת מְלָכוּתוֹ עַד לְעוֹלָם, אִם יִחְזַק לְעֲשׂוֹת מִצְוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי כִּיֹּם הַזֶּה. וְעַתָּה לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל קָהַל ה', וּבְאֲזְנֵי אֱלֹהֵינוּ, שָׁמְרוּ וְדַרְשׁוּ כָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם לְמַעַן תִּירָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה וְהַנְּחַלְתֶּם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם עַד עוֹלָם. (פ) וְאַתָּה שְׁלֹמָה בְּנִי, דַּע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעַבְדֵהוּ בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנַפֶּשׁ חַפְצָה, כִּי כָּל לְבָבוֹת דּוֹרֵשׁ ה', וְכָל יֶצֶר מַחְשָׁבוֹת מִבֵּין, אִם תִּדְרָשׁוּ יִמְצָא לָךְ וְאִם תִּעְזָבוּ יִזְנִיחַךְ לְעַד.

ועתה, התקיים סיומו של המזמור שלנו, במקהלים אברהם ה'. וכך נאמר (דבה"א ל: ויברך דויד את ה' לעיני כל הקהל, ויאמר דויד: ברוך אתה ה' אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם. לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, כי כל בשמים ובארץ, לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש. והעשר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל, ובידך פח וגבורה, ובידך לגדל ולחזק לכל. ועתה אלהינו מודים אנחנו לך, ומהללים לשם תפארתך. וכי מי אני ומי עמי כי נעצר פח להתנדב כזאת, כי ממך הכל ומידך נתנו לך. כי גרים אנחנו לפניך, ותושבים ככל אבותינו, כצל ימינו על הארץ ואין מקוה. ה' אלהינו, כל ההמון הזה אשר הכינונו לבנות לך בית לשם קדשך, מידך (היא) הוא ולך הכל. בכרכה זו, התקיימו גם

דברי דוד במרכז המזמור: לְשִׁמְעַ בְּקוֹל תְּוֹדָה, וּלְסַפֵּר כָּל נִפְלְאוֹתָיִךְ.

גם הבחינה אותה ביקש דוד במזמור שלנו מוזכרת בתפילתו שם: וַיִּדְעֵתִי אֱ-לֹהִי, כִּי אַתָּה בַחֲזוֹן לִבִּי וּמִיִּשְׁרִים תִּרְצֶה, אֲנִי בִישָׁר לִבִּי הִתְנַדַּבְתִּי כָּל אֱלֹהִים, וְעַתָּה עִמָּךְ הִנְמַצָּאוּ פִּי רְאִיתִי בְשִׁמְחָה לְהִתְנַדֵּב לָךְ. ה' אֱ-לֹהֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ, שְׁמְרָה זֹאת לְעוֹלָם לִיצֵר מַחְשְׁבוֹת לִבִּי עִמָּךְ, וְהִכֵּן לִבְכֶם אֲלֵיךְ.

נראה, כי ההצהרה של דוד על עצמו: כִּי אֲנִי בְתַמִּי הִלְכְתִּי, וְכֵן בְּקִשְׁתּוֹ: וְאֲנִי בְתַמִּי אֲלֵךְ, פְּדִנִי וְחַנּוּנִי, באה כתגובה לתחושה שהוא הגורם חסרון בחטאו. בהצביעו על השלימות בה הוא הולך, מגלה לנו דוד את מה שאומר בעל ספר דברי הימים על חטאו של דוד (דבה"א כא, א): וַיַּעֲמֵד שָׁטָן עַל יִשְׂרָאֵל, וַיִּסֹּת אֶת דָּוִד לְמַנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל. בחיצוניות נראה כאילו דוד הוא החוטא והוא הגורם חסרון בעם, אך בפנימיותו דוד הולך בתומו, והחסרון לא בא ממנו.

להאזנה לשיעור על פרק כ"ו:

peneyhamenora.com/tehilim/26,

או חפשו באפליקציות הפודקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

